

Den Haag

Omgevingsvisie Den Haag 2050

Beleidsinventarisatie. Op weg naar een omgevingsvisie voor Den Haag.

OP WEG NAAR EEN OMGEVINGSVISIE VOOR DEN HAAG

In oktober 2021 stelde het college van B&W het Ambitiedocument omgevingsvisie Den Haag 2050 vast. Hiermee is de basis gelegd met hoofdlijnen voor de inhoud en een beschrijving van het proces om te komen tot de omgevingsvisie.

Met de deeloplevering van drie documenten in januari 2022 wordt een stap voorwaarts gezet in de totstandkoming van de omgevingsvisie voor Den Haag. De verschillende documenten vertonen samenhang met elkaar:

1 | De Staat van de leefomgeving

In de Staat van de Leefomgeving (SvdL) is de huidige situatie het uitgangspunt. De SvdL geeft inzicht in de relevante aspecten per ambitie in de vorm van indicatoren. Door middel van kaarten, tabellen en andere gegevens worden deze indicatoren in beeld gebracht. Het document vormt de basis voor het Omgevings Effect Rapport (OER) en de alternatieven van de omgevingsvisie. In het OER wordt inzichtelijk gemaakt wat het effect van de alternatieven is op de indicatoren en wat dat betekent voor de toekomstige ontwikkeling van Den Haag. Tot slot is het ook de basis voor sturing en monitoring van toekomstig beleid voor de fysieke leefomgeving.

2 | Beleidsinventarisatie

In de Beleidsinventarisatie worden relevante beleidskaders en wet- en regelgeving binnen lokale, provinciale en nationale kaders geïnventariseerd. Dit geeft inzicht in lacunes in beleid en schetst daarnaast het beeld van dilemma's en meekoppelkansen. Het geeft input voor kansen en dilemma's bij het realiseren van de ambities. Tot slot maakt deze inventarisatie helder welke onderwerpen in het OER nader onderzocht moeten worden.

3 | Ambities in beeld

Het document 'Ambities in beeld' biedt ondersteuning bij de gesprekken die de gemeente voert met belanghebbenden en stakeholders. Het projecteert de informatie uit het Ambitiedocument Den Haag 2050 op de stad, en wel op een visuele manier. Het maakt de opgaven waar de stad Den Haag voor staat inzichtelijk. Om de gestelde ambities te kunnen realiseren, zullen er keuzes gemaakt moeten worden. De verbeelding van mogelijke maatregelen in dit document, maakt consequenties zichtbaar én helpt om keuzes te maken, te prioriteren en kansen te combineren.

In 2022 volgen de volgende documenten:

4 | Koersdocument

Op basis van bovenstaande documenten, de onderzoeksagenda en het participatieproces zoals beschreven in het door het college vastgestelde Ambitiedocument, komt het Koersdocument tot stand. Dit Koersdocument geeft inzicht in ontwikkelrichtingen in de vorm van een aantal alternatieven. Het laat de voor- en nadelen van de alternatieven zien. Hierin schetsen we de gewenste koers voor de stad richting 2050 (het voorkeursalternatief). Het Koersdocument wordt aan de gemeenteraad voorgelegd.

5 | NRD

De Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) beschrijft de wijze waarop de omgevingseffectrapportage (OER) wordt opgesteld. Het OER bevat een beschrijving en beoordeling van reële alternatieven voor de beoogde ontwikkeling van Den Haag, zoals die ook opgenomen zullen worden in het Koersdocument. Door meerdere alternatieven te beoordelen ontstaat een beeld van het spectrum van te verwachten effecten. Het college van B&W legt de NRD ter inzage, zodat een ieder daar een zienswijze op kan geven.

INHOUD

1 INLEIDING	5
2 HUIDIG BELEID	8
3 BELEIDSANALYSE	11
BIJLAGEN	17

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding beleidsinventarisatie

Rho Adviseurs werkt samen met Witteveen+Bos, Echo Urban Design en Depart, in opdracht van de gemeente Den Haag aan de omgevingsvisie van de gemeente Den Haag. Deze opdracht vloeit voort uit de verplichting die de Omgevingswet (die naar verwachting op 1 juli 2022 in werking treedt) aan de gemeente oplegt om een omgevingsvisie op te stellen.

De omgevingsvisie is het cement tussen de stenen. Het zorgt voor de verbinding tussen alle beleidsvelden. Het bevat de hoofdlijnen van alle thema's die voor de fysieke leefomgeving relevant zijn en geeft hier een gebiedsgerichte vertaling van. De visie vat samen, weegt (sectorale) strategische vraagstukken af, en verwijst door naar de relevante beleidsstukken en programma's, waarin de noodzakelijke diepgang op de vele onderwerpen te lezen is. Met deze aanpak blijft de omgevingsvisie compact, begrijpelijk en leesbaar. We bouwen voort op al bestaand beleid en bepalen samen wat nog actueel is, wat aan actualisatie toe is en wat niet meer nodig is. De beleidsinventarisatie is de actuele stand van zaken, maar nadrukkelijk een momentopname. We beseffen ons dat de 'winkel' open is, blijft en dat ook tijdens het proces en na de vaststelling van de visie nieuwe beleidsinzichten zullen ontstaan. Agendering, monitoring en desgewenst bijstelling van de visie (onder andere via deze beleidsinventarisatie) is altijd mogelijk.

Het beleid van het rijk, de provincie en de regio is samengevat, gericht op de essentie voor Den Haag. De specialisten binnen de gemeente weten als geen ander wat er op hun beleidsterrein binnen de stad speelt. Dit

hebben we geïnventariseerd in een enquête, waarin de hoofdambities, opgaven, kansen, knelpunten op de diverse beleidsterrein zijn uitgevraagd. De essentie daaruit is verwerkt in een matrix, waarin we ontdekken waar lacunes in het beleid zijn, welke kansen er liggen en of er knelpunten zijn. De knelpunten agenderen we en er wordt impliciet richting gegeven aan koppelkansen tussen sectorale ambities en opgaven. Samen voeren we de discussie, gericht op integrale oplossingen. Dit deelproduct is input voor de omgevingsvisie.

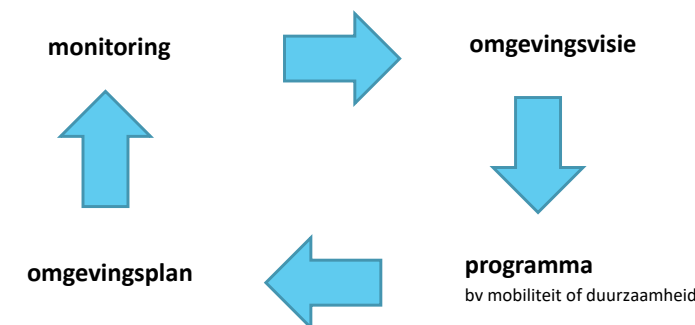
1.2 Doel beleidsinventarisatie

Doelstelling van de beleidsinventarisatie is:

1. Een helder vertrekpunt voor de omgevingsvisie vanuit de kern van het bestaande beleid.
2. Aanknopingspunten voor concrete doelstellingen passend bij de 6 ambities Den Haag 2050.
3. Vanuit de beleidsinventarisatie collega's verleiden en uitnodigen om een bijdrage te leveren aan het integreren van beleid onder de kapstok van de omgevingsvisie.

De omgevingsvisie Den Haag brengt naast visie ook samenhang in het bestaande beleid over de fysieke leefomgeving. De omgevingsvisie is de kapstok voor (nieuw) beleid. De essentie van het beleid uit de diverse beleidsstukken met een fysieke component komt in de visie en de visie verwijst voor de uitwerking en details naar specifieke beleidsnotities. Zo wordt de visie compact en prettig leesbaar. De hoofdlijnen van beleid zijn snel inzichtelijk en wie meer wil weten, wordt naar de relevante stukken doorverwezen.

Voor de omgevingsvisie is het goed om inzicht te hebben in het actuele beleid. Verder is het belangrijk het bestaande sectorale beleid te respecteren en grotendeels te honoreren. Het Haagse beleid voor de fysieke leefomgeving is immers grotendeels op orde en actueel. Hiermee speelt de gemeente voor een groot deel in op de huidige trends en ontwikkelingen en geeft richting aan de gewenste transities. Tegelijkertijd ziet de gemeente urgente maatschappelijke opgaven, voor de korte én lange termijn, die leiden tot een nieuwe, vaak nog onbekende, beleidsdynamiek. Dit heeft de gemeente in het ambitiedocument geconstateerd.

Figuur 1.1. Samenhang beleid volgens Omgevingswet

Samenhang aanbrengen in het bestaande beleid betekent ook dat beleid wordt geactualiseerd of ingetrokken zodat onnodige stapeling van uitgangspunten, of juist tegenstrijdige beleidsuitgangspunten worden voorkomen. Deze beleidsinventarisatie geeft daarom zowel inzicht in de lacunes van beleid als koppelkansen tussen

(sectorale) opgaven en ambities. Lacunes ontstaan mede doordat nieuwe trends en ontwikkelingen op de gemeente afkomen. Deze zijn door de gemeente in beeld gebracht in de onderzoeksagenda uit het ambitiedocument (zie bijlage 2).

De visie kan in programma's worden uitgewerkt. Programma's maken de doelen van een omgevingsvisie concreet. Hierin staat wat de gemeente wil uitvoeren, hoe dit moet worden uitgevoerd en hoe dit financieel wordt gedekt. Regels die nodig zijn voor het borgen van de visie komen in het omgevingsplan.

Het monitoren van beleid is belangrijk om zicht te houden op de doorwerking en het behalen van de beoogde ambities. Op basis van de monitoring kan worden gezien of beleid, proces of middelen effectief worden ingezet. Daarnaast kunnen er gedurende de looptijd van de visie nieuwe inzichten en ontwikkelingen zijn, waarin de omgevingsvisie niet voorziet. Dit kan leiden tot actualisering van de visie.

1.3 Relatie met de omgevingsvisie en de deelproducten

Ter voorbereiding op de Omgevingsvisie heeft de gemeente Den Haag een Ambitiedocument opgesteld, waarin zij de hoofdlijnen van de omgevingsvisie heeft beschreven. Daarin maakt de gemeente onderscheid in zes ambities, die richtinggevend zullen zijn voor het proces dat uiteindelijk tot de gevraagde omgevingsvisie zal leiden.

Deze zes ambities zijn:

1. Een rechtvaardig en inclusief Den Haag
2. Een betaalbare, toegankelijke en toekomstbestendige woningvoorraad in Den Haag
3. Een klimaatbestendig, klimaatneutraal en natuurinclusief Den Haag
4. Een economisch vitaal Den Haag
5. Een gezond en veilig Den Haag
6. Een duurzaam bereikbaar Den Haag

Daarbij wordt het sociale en het ruimtelijke domein verbonden om zo te werken aan een duurzame, veerkrachtige en leefbare stad.

In het proces van totstandkoming van de omgevingsvisie worden meerdere producten ontwikkeld om de ambities te kunnen uitwerken in concrete doelstellingen. Zo wordt in de **Staat van de Leefomgeving** via indicatoren beschreven hoe de stad er voor de verschillende ambities op dit moment voor staat en wordt via de **Omgevingseffect Rapportage** via alternatieven verkend met welke maatregelen kan worden bijgedragen aan het behalen van de ambities. Beleidsmatig werkt het daarnaast prettig de ambities meer te duiden om voor feitelijke keuzes in de omgevingsvisie straks echt richting te kunnen geven.

De zes ambities zijn daarom uitgesplitst tot 27 deelambities:

- 1) **Een rechtvaardig en inclusief Den Haag**
 - a) Balans ruimtegebruik rendabele en maatschappelijke functies
 - b) Behoud culturele en maatschappelijke voorzieningen
 - c) Wonen, werken en recreëren toegankelijk ongeacht afkomst; voorkomen tweedeling
- 2) **Een betaalbare, toegankelijke en toekomstbestendige woningvoorraad in Den Haag**
 - a) Behoud betaalbaar wonen
 - b) Behoud sociale netwerken in wijken/buurtten
 - c) Betaalbare nieuwbouw
 - d) Veerkracht wijken benutten en versterken
 - e) Verduurzamen bestaande woningvoorraad
- 3) **Een klimaatbestendig, klimaatneutraal en natuurinclusief Den Haag**
 - a) Den Haag waterrobuust
 - b) Natuurinclusief beheer gericht op behoud biodiversiteit
 - c) Voldoende duurzame energiebronnen realiseren en benutten
 - d) Wijken, straten en gebouwen CO₂-neutraal
 - e) Wijken, straten en gebouwen klimaatbestendig

4) Een economisch vitaal Den Haag

- a) Betere aansluiting economie-arbeidsmarkt - passend werk
- b) Economische structuur verbreden en verdiepen
- c) Naar een circulaire economie - Ruimte voor circulaire economische functies
- d) Ontwikkeling en groei Internationale stad van Vrede en Recht
- e) Ruimte voor betaalbare, duurzame en bereikbare bedrijfshuisvesting in aantrekkelijke werkmilieus
- f) Ruimtelijk anticiperen en faciliteren digitalisering economie

5) Een gezond en veilig Den Haag

- a) Gezonde, beweegvriendelijke inrichting van de leefomgeving
- b) Meer gebruiksmogelijkheden groen in stad en regio
- c) Nabijheid van werk, voorzieningen en scholen
- d) Verdichting met behoud van kwaliteit leefomgeving

6) Een duurzaam bereikbaar Den Haag

- a) Compact bouwen
- b) Duurzame mobiliteit
- c) Regionale ontwikkeling, knopen en netwerken
- d) Stad op de menselijke maat: ruimte voor fietsers en voetgangers

1.4 Leeswijzer

Het huidige beleid is geïnventariseerd en samengevat in hoofdstuk 2. Vervolgens zijn in hoofdstuk 3 de verbanden gelegd in de beleidsanalyse.

De achtergronden en basisgegevens staan in bijlagen:

1. Hoofdopgaven en ambities
2. Beleids- en onderzoeksagenda
3. Resultaten enquête
4. Huidig gemeentelijk beleid

Vervolgens is in deze Beleidsinventarisatie het beleid van de gemeente Den Haag (en hogere overheden) op de zes ambities geanalyseerd om een beeld te kunnen vormen van de ontwikkeling van de gemeente Den Haag op deze ambities. Deze input wordt gebruikt voor het opstellen van de Omgevingsvisie.

2. HUIDIG BELEID

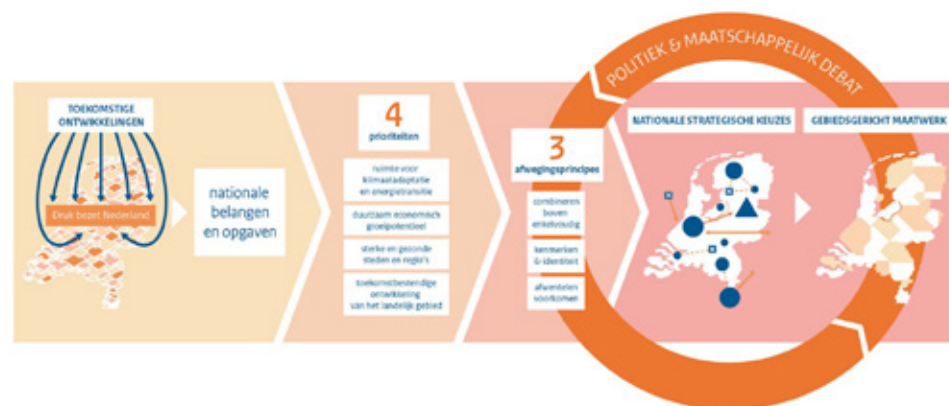
In het Ambitiedocument is geconstateerd dat het Haagse beleid voor de fysieke leefomgeving grotendeels op orde en actueel is. Hiermee speelt de gemeente voor een groot deel in op de huidige trends en ontwikkelingen. Tegelijkertijd ziet de gemeente urgente maatschappelijke opgaven, voor de korte én lange termijn, die leiden tot een nieuwe, vaak nog onbekende, beleidsdynamiek. En waarbij de brug tussen fysiek en sociaal (en tussen systeem- en leefwereld) steeds belangrijker wordt.

Dit hoofdstuk uit het Ambitiedocument beschrijft op hoofdlijnen het strategische beleid op nationaal, provinciaal, regionaal schaalniveau en dit is verbonden met het gemeentelijke stedelijk beleid.

Nationale omgevingsvisie (NOVI)

Met de NOVI geeft de Rijksoverheid richting aan de grote opgaven die de leefomgeving in Nederland de komende dertig jaar ingrijpend zullen veranderen. Het gaat hier om het bouwen van nieuwe woningen, ruimte voor opwekking van duurzame energie, aanpassing aan een veranderend klimaat, ontwikkeling van een circulaire economie en omschakeling naar kringlooplandbouw. Het uitwerken van deze opgaven moet hand in hand gaan met zorg voor een goede bodem, schoon water, behoud van biodiversiteit en een aantrekkelijke leefomgeving.

Omdat de grootste verstedelijkingsopgave verwacht wordt in de Randstad, zijn agglomeratiekracht en verdichting belangrijke concepten in het voornemen om duurzame economische groei te realiseren en sociaaleconomische slagkracht te vergroten. Den Haag onderschrijft de opgaven uit de NOVI, de vier prioriteiten en de drie afwegingsprincipes.

Figuur 2.1 De prioriteiten en afwegingsprincipes uit de NOVI

Provinciale omgevingsvisie (POVI)

De provincie Zuid-Holland geeft met de POVI richting aan de strategische ontwikkeling van de leefomgeving voor de lange termijn. In lijn met de NOVI zet de provincie in op het versterken van de agglomeratiekracht. Het Verstedelijkingsakkoord Zuidelijke Randstad uit 2019, dat inzet op verdere verdichting langs de spoorlijn Leiden-Dordrecht (de Oude Lijn) inclusief Zoetermeer, is onderdeel van die ambitie.

Specifiek voor de verstedelijkingsopgave in Zuid-Holland werkt de provincie aan een verstedelijkingsstrategie. De koers en inzet is samengevat in een aantal uitgangspunten die Den Haag onderschrijft. Het dashboard Verstedelijking (College van Rijksadviseurs) wordt als hulpmiddel gebruikt om de brede maatschappelijke effecten van verschillende verstedelijkingsscenario's binnen de provincie inzichtelijk te maken.

Daarnaast staat het scheppen van (ruimtelijke) voorwaarden voor een economisch krachtige regio hoog op de provinciale agenda. De provincie streeft naar een optimale wisselwerking tussen gewenste ruimtelijke ontwikkelingen en een goede omgevingskwaliteit. Dat betekent ruimte bieden om te ondernemen, het mobiliteitsnetwerk op orde brengen en zorgen voor een gezonde, aantrekkelijke en klimaatadaptieve leefomgeving.

Watervisie Hoogheemraadschap

De waterschappen stellen hun eigen Watervisie op. Uitgangspunt is dat deze Watervisies betrokken worden in de omgevingsvisies van gemeenten. Voor Den Haag is de Watervisie van het Hoogheemraadschap van Delfland van belang. Deze visie bevat kaarten met specifieke informatie per gebied. Ze laten voor acht typische gebieden de opgaven zien die met water te

maken hebben. Per gebied zijn vervolgens twee tot vier toekomstperspectieven uitgewerkt. Deze laten mogelijke richtingen zien waarin het gebied zich in de (verre) toekomst kan ontwikkelen.

Samenwerkingsverbanden

Naast de planologisch-juridische beleidsdocumenten die voortvloeien uit de Omgevingswet, zijn er tal van samenwerkingsverbanden op verschillende schaalniveaus. Deze netwerken maken geen officieel beleid, maar zijn wel degelijk relevant voor Den Haag.

Omgevingsagenda Zuidwest (Rijk-regio)

Met de omgevingsagenda verstevigen Rijk en regio een meer integrale, gebiedsgerichte, programmatische aanpak en samenwerking bij de opgaven in de fysieke leefomgeving. De omgevingsagenda vormt een belangrijke schakel tussen de omgevingsvisies van Rijk en regio en de verschillende, vaak sectorale/thematische uitvoeringsprogramma's en overige trajecten.

De gemeente heeft de ambitie om de ontwikkeling van de Haagse omgevingsvisie nadrukkelijk een plek te geven binnen de nieuwe Omgevingsagenda Zuidwest, zodat strategische gebiedsgerichte opgaven (op meerdere schaalniveaus) meer met elkaar in samenhang kunnen worden gebracht.

Economische kerngebieden van Nederland (REOS)

Binnen de economische kerngebieden van Nederland vallen de metropoolregio's Amsterdam, Rotterdam-Den Haag, de Brainport Eindhoven en Utrecht. Een belangrijke ruimtelijke opgave voor Den Haag op dit schaalniveau is het versterken van de as naar

Schiphol en de Zuidas; een ijzersterke asset voor vestigingskwaliteit. Ook staan hoogwaardige en frequente spoorverbindingen met andere delen van de Randstad en buurlanden op de agenda.

Metropoolregio Rotterdam-Den Haag

De MRDH is de afgelopen jaren vooral belangrijk geweest voor de beleidsterreinen mobiliteit en economie. Met Rotterdam en de andere partners binnen de MRDH en Zuidelijke Randstad blijft Den Haag samenwerken op het gebied van mobiliteit, economische ontwikkeling en verduurzaming (roadmap next economy).

Regiogemeenten

De regiogemeenten, voorheen verenigd binnen het Stadsgewest Haaglanden, vormen één aaneengesloten gebied. Het is de schaal waarop de meeste dagelijkse en wekelijkse verplaatsingen plaatsvinden, het zogenoemde daily urban system. De gemeente heeft de ambitie om op het schaalniveau van de regio een compleet aanbod van woon- en werkmilieus, voorzieningen en recreatiemogelijkheden te realiseren. Dit schaalniveau is relevant voor concrete (programmatische) afstemming, gemeentegrens overstijgende gebiedsontwikkelingen en regionale verkeersverbindingen.

Op dit moment wordt de basis gelegd voor een 'samenwerkingsagenda Haagse regio'. De samenwerkingsagenda verbindt de diverse regionale processen waar ruimtelijke vraagstukken spelen en brengen de prioritaire ruimtelijke opgaven in beeld waar we als regiogemeenten (beter) op

willen samenwerken. In relatie tot de Haagse omgevingsvisie gebruiken we enerzijds de inhoud die wordt gegenereerd voor onze omgevingsvisie om de samenwerkingsagenda te laden en anderzijds de samenwerkingsagenda als middel om inzicht te creëren in regionale / interlokale opgaven ten behoeve van de Haagse omgevingsvisie.

Verstedelijkingsalliantie

De Verstedelijkingsalliantie is een unieke netwerksamenwerking tussen de gemeenten Leiden, Zoetermeer, Den Haag, Rijswijk, Delft, Schiedam, Rotterdam en Dordrecht, de MRDH, provincie Zuid-Holland en het Rijk. Het doel is om een bijdrage te leveren aan de oplossing van het woningtekort en versterking van de economie.

Om dit te bereiken, benut en versterkt de Verstedelijkingsalliantie de agglomeratiekracht van de Zuidelijke Randstad. Alle sterke punten van de regio – wonen, werken, leren en innoveren – worden beter benut en nóg beter met elkaar verbonden. Dat doet de Verstedelijkingsalliantie door veel woningen te bouwen in binnensteden – dicht bij OV – in combinatie met aanleg van beter en frequenter vervoer langs de Oude Lijn.

Kennisregio aan Zee

Het samenwerkingsverband Kennisregio aan Zee betreft een kennisintensieve samenwerking met Leiden, Delft en Zoetermeer en daar gevestigde bedrijven, hoger onderwijs en kennisinstellingen. Deze steden werken aan een samenhangende aanpak van de regio als onderdeel van de Zuidelijke Randstad en gebied van de Verstedelijkingsalliantie. De sa-

menwerking heeft ten doel om verdere verdichting, verstedelijking en ontwikkeling van economische toplocaties te stimuleren.

Gemeentelijke beleidsdocumenten

De omgevingsvisie Den Haag brengt naast visie ook samenhang in het bestaande beleid over de fysieke leefomgeving. Samenhang aanbrengen betekent ook bestaand beleid 'vervangen' zodat onnodige stapeling van uitgangspunten, of juist tegenstrijdige beleidsuitgangspunten wordt voorkomen.

Hieronder staat welke beleidsdocumenten er zijn, welke documenten vervangen moeten worden en welke beleidsambities nog onvoldoende uitgewerkt zijn.

(Beleids) bouwstenen voor de omgevingsvisie (vastgesteld of in voorbereiding)

- Agenda Ruimte voor de Stad
- Agenda Groen voor de Stad
- Nota Eyeline & Skyline
- Kadernota Duurzaamheid
- Woonvisie en Woonagenda
- Strategie Haagse mobiliteitstransitie 2040
- Visie Toekomstbestendig Haags Water
- Nota Binnenwater
- Wateragenda
- Economische Visie
- Integraal Veiligheidsplan
- Nota Stadsnatuur
- Bomennota
- Visie op de ondergrond
- Kadernota Openbare Ruimte
- Haagse Erfgoedkaart
- Stedelijk Energieplan

- Transitievisie Warmte
- Resilience Strategie Den Haag
- Grondstoffenplan
- Structuurvisie CID
- Structuurvisie Den Haag Zuidwest
- Gebiedsvisie Internationale Zone
- Ambitiedocument A4 Vlietzone
- Scenario onderzoek VTH Omgevingswet
- Lange termijn herstelplan Covid 19
- Stedelijke Ontwikkelvisie DSO 2040
- Wegwijzer Klimaatbestendig Den Haag (2021)

De omgevingsvisie vervangt in ieder geval

- Structuurvisie Wereldstad aan zee
- Agenda ruimte voor de stad
- Agenda Groen voor de stad
- Haagse nota mobiliteit
- Watervisie

Fysieke leefomgeving:

Alle thema's die van invloed zijn op de inrichting en leefbaarheid van de fysieke ruimte in Den Haag.

Uit te werken thema's:

Als input voor de omgevingsvisie is het bestaande beleid geïnventariseerd en de essentie daaruit gedestilleerd. Den Haag beschikt op veel beleidsterreinen waar het gaat om de fysieke leefomgeving over actueel beleid en er is (doorgaans) goed inzicht in de opgaven en kansen voor verdere verbetering van de leefomgeving. Zie hiervoor bijlage 4. Ook zien we een aantal thema's waarop een verdieping nodig is. Dat betreft de volgende thema's:

- Energietransitie
- Gezonde en veilige leefomgeving
- Cultureel erfgoed
- Mobiliteitstransitie
- Bodem
- Lucht en geluid

Op basis van deze hoofdlijnen worden in het volgende hoofdstuk de ambities voor 2050 aangegeven. We geven daarbij ook inzicht in de lacunes van beleid en de dilemma's en kansen.

3. BELEIDSANALYSE

3.1 Relevante sectorale beleidsdoelstellingen gesorteerd naar de 6 ambities

Uit de gemeentelijke (strategische) beleidsdocumenten voor de fysieke leefomgeving zijn hoofdpogaven en hoofdambities gefilterd. In de Startnotitie omgevingsvisie Den Haag 2050 zijn acht hoofdpogaven opgenomen die in de basis laten zien welke koers Den Haag voor zich ziet voor de ontwikkeling en beheer van de fysieke leefomgeving.

8 hoofdpogaven

1. Het invullen en uitwerken van de kwantitatieve en kwalitatieve bouwopgave in Den Haag volgens het principe van 'verdichten, vergroenen, verduurzamen'
2. Investeren in het versnellen van de transitie naar een internationale innovatieve kenniseconomie met sterke economische sectoren en behoud van lokaal ondernemerschap
3. Behouden en vergroten van de bereikbaarheid in Den Haag en het verminderen van de verkeersdruk in en om de stad
4. Behouden, ontwikkelen en versterken van de diverse omgevingskwaliteiten van wijken en buurten in Den Haag
5. Behouden, ontwikkelen en versterken van de kwaliteiten van de openbare en bebouwde ruimte, zodat deze bijdragen aan het sociaal functioneren van de stad en het versterken van het economisch vestigingsklimaat
6. Het realiseren van de energietransitie en een klimaatbestendig Den Haag
7. Het realiseren en behouden van een schone, gezonde, veilige en toegankelijke leefomgeving

die beweging en ontmoeting van Haagse inwoners stimuleert

8. Versterken van natuur, groen en biodiversiteit in de stad

Het uitgangspunt is dat deze opgaven integraal uitgewerkt worden in de omgevingsvisie. Omdat de hoofdpogaven nog wat sectoraal geformuleerd zijn, bieden ze onvoldoende oplossingen voor de *wicked problems* waar we gesteld voor staan. Er is niet alleen een fysieke benadering nodig, maar ook een economische en maatschappelijke. Om deze koppeling te leggen hebben we voor onszelf de vraag gesteld waar Den Haag voor staat. Met andere woorden; welke lange termijnambities destilleren we uit de acht hiervoor genoemde hoofdpogaven?

6 ambities

1. Een rechtvaardig en inclusief Den Haag
2. Een betaalbare, toegankelijke en toekomstbestendige woningvoorraad in Den Haag
3. Een klimaatbestendig, klimaatneutraal en natuurinclusief Den Haag
4. Een economisch vitaal Den Haag
5. Een gezond en veilig Den Haag
6. Een duurzaam bereikbaar Den Haag

In het volgende schema zijn de verbanden gelegd tussen hoofdpogaven, ambities en de strategische beleidsdocumenten die daaraan bijdragen. Hieruit volgen de lacunes in het beleid. Vervolgens zijn de belangrijkste dilemma's en kansen geïnventariseerd op basis van een brede enquête onder alle specialisten binnen de gemeente. Ook het onderzoek naar trends en

ontwikkelingen en de integrale onderzoekopgaven in het ambitiedocument zijn hiervoor belangrijke input.

Samenhang

Hoofdpogaven	Ambities					
	1 Een rechtvaardig en inclusief Den Haag	2 Een betaalbare, toegankelijke en toekomstbestendige woningvoorraad in Den Haag	3 Een klimaatbestendig, klimaat-neutraal en natuurinclusief Den Haag	4 Een economisch vitaal Den Haag	5 Een gezond en veilig Den Haag	6 Een duurzaam bereikbaar Den Haag
	a) Balans ruimtegebruik rendabele en maatschappelijke functies b) Behoud culturele en maatschappelijke voorzieningen c) Wonen, werken en recreëren toegankelijk ongeacht afkomst; voorkomen tweedeling	a) Behoud betaalbaar wonen b) Behoud sociale netwerken in wijken/buurten c) Betaalbare nieuwbouw d) Veerkracht wijken benutten en versterken e) Verduurzamen bestaande woningvoorraad	a) Den Haag waterrobuust b) Natuurinclusief beheer gericht op behoud biodiversiteit c) Voldoende duurzame energiebronnen realiseren en benutten d) Wijken, straten en gebouwen CO2-neutraal e) Wijken, straten en gebouwen klimaatbestendig	a) Betere aansluiting economie-arbeidsmarkt - passend werk b) Economische structuur verbreden en verdiepen c) Naar een circulaire economie - Ruimte voor circulaire economische functies d) Ontwikkeling en groei Internationale stad van Vrede en Recht e) Ruimte voor betaalbare, duurzame en bereikbare bedrijfshuisvesting in aantrekkelijke werkmilieus f) Ruimtelijk anticiperen en faciliteren digitalisering economie	a) Gezonde, beweegvriendelijke inrichting van de leefomgeving b) Meer gebruiksmogelijkheden groen in stad en regio c) Nabijheid van werk, voorzieningen en scholen d) Verdichting met behoud van kwaliteit leefomgeving	a) Compact bouwen b) Duurzame mobiliteit c) Regionale ontwikkeling, knopen en netwerken d) Stad op de menselijke maat: ruimte voor fietsers en voetgangers
1 Invullen en uitwerken kwantitatieve en kwalitatieve bouwopgave in Den Haag volgens principe 'verdichten, vergroenen, verduurzamen'						
2 Investeren in versnellen transitie naar internationale innovatieve kenniseconomie met sterke economische sectoren en behoud lokaal ondernemerschap						
3 Behouden en vergroten bereikbaarheid in Den Haag en verminderen verkeersdruk in en om de stad						
4 Behouden, ontwikkelen en versterken diverse omgevingskwaliteiten wijken en buurten in Den Haag						
5 Behouden, ontwikkelen en versterken kwaliteiten openbare en bebouwde ruimte, zodat deze bijdragen aan sociaal functioneren stad en versterken economisch vestigingsklimaat						
6 Realiseren energietransitie en klimaatbestendig Den Haag						
7 Realiseren en behouden schone, gezonde, veilige en toegankelijke leefomgeving die beweging en ontmoeting van Haagse inwoners stimuleert						
8 Versterken natuur, groen en biodiversiteit in de stad						
Bouwstenen voor beleid (strategisch beleid op hoofdlijnen (bron: ambitiedoc)	-Agenda Ruimte voor de Stad -Woonvisie Den Haag 2030 -Woonagenda 2020 – 2023 -Den Haag Resilience Strategie (2019)	-Agenda Ruimte voor de Stad -Woonvisie Den Haag 2030 -Woonagenda 2020 – 2023 -Nota Voorraadbeleid -Nota Duurzaamheid en programma Duurzaamheid	-Agenda Ruimte voor de Stad -Kadernota Duurzaamheid -Stedelijk Energieplan (RES, TVW, Wijkenergieplannen) -Den Haag Resilience Strategie (2019)	-Economische Visie Den Haag + 2030: Brede economische bloei in een stad zonder grenzen -Kadernota Duurzaamheid -Grondstoffenplan -Agenda Ruimte voor de Stad -Den Haag Resilience Strategie (2019)	-Agenda Ruimte voor de Stad -Haagse Nota Mobiliteit & Strategie Haagse mobiliteitstransitie 2040 -Bomennota -Kadernota Duurzaamheid -Kernwaarden gezonde leefomgeving (GGD GHOR) -Beleidsplan Zorg, Jeugd en Volksgezondheid -Schone Lucht Akkoord -Ontwerp Actieplan Geluid -Sportnota -Handboek Openbare Ruimte -Wegwijzer Den Haag Klimaatbestendig	-Agenda Ruimte voor de Stad -Haagse Nota Mobiliteit -Strategie Haagse mobiliteitstransitie 2040 (nieuw beleid) -Kadernota Openbare Ruimte -Kadernota Duurzaamheid
Lacunes, dilemma's, kansen, synergie	Zie paragraaf 3.2 en 3.3					

3.2 Lacunes

- Een visie op de kwaliteit van leven in de stad. Visie op de gezonde stad met gezondheid en leefbaarheid in plaats van sectoraal milieubeleid. Al het huidige milieubeleid in Den Haag is ingestoken vanuit het uitsluitend voldoen aan het wettelijk minimum, niet vanuit wat aan milieukwaliteit in Den Haag nodig zou zijn om een leefbare stad te maken en al helemaal niet vanuit wat zou kunnen. Van normen naar waardengericht omgevingsbeleid. Een optimaal veilige en gezonde leefomgeving voor mens natuur en landschap creëren en in stand houden. O.a. schoner en stiller vervoer, reguleren drukke gebieden, beschermen stillere gebieden in de stad, uitnodigen tot een gezonde levensstijl (gezond eten, bewegen, etc.)
- Een integraal beeld en een integrale benadering van het gebruik van de boven en ondergrond (visie op de ondergrond is in concept gereed).
- Grondstoffenplan (circulaire economie, een stad ontwikkelen die problemen en uitdagingen niet verplaatst naar de toekomst of andere plekken in de wereld).
- Integraal landschapsbeleid in de koppeling tussen groen en water, langzaam verkeer verbindingen en relatie met groen buiten de stad.
- Een integrale visie op klimaatadaptatie (hoe verknop je het met andere opgaven en gebiedsontwikkeling?).
- Visie op (gebouwd) cultureel erfgoed en actualiseren archeologiebeleid.
- Een integrale visie op energietransitie. Hoe kunnen nieuwe initiatieven bijdragen aan verduurzaming van de bestaande stad?

- Hoe versterken we de bezoekerseconomie (actualisatie leisure beleid).
- Een actiever grondbeleid om strategische doelen te behalen bijvoorbeeld betaalbare woningen en voldoende bijbehorende (openbare) voorzieningen. Nota kostenverhaal en nota grondbeleid beide actualiseren.
- Een integrale visie op maatschappelijke voorzieningen en sport.
- Een visie op de bereikbaarheid van de kust, economische initiatieven en kustveiligheid.
- Visie op de inclusieve stad (met een inclusieve openbare ruimte).
- Hoofdlijnen in de Omgevingsvisie, uitwerking in deelgebiedsvisionen/wijkvisionen.
- Zorgdragen voor goede omgevingswaarden t.b.v. een veilige en gezonde leefomgeving.
- Netwerkstudie (regionale) mobiliteit en stadslogistiek.
- Meer aandacht voor circulaire economie.
- Een algehele verknoping = een omgevingsvisie. Een integraal afwegingskader gericht op optimaal gebruik van de schaarse ruimte. Het belang van groen en water, maar ook behoud van voldoende werkgelegenheid integraal meewegen. Klimaatadaptatie integraal meewegen. Cultureel erfgoed integraal meewegen.

3.3 Dilemma's en kansen

Samenvatting vraagstukken Ambitiedocument
In het onderzoekstraject tot en met maart 2022 (zie bijlage 2) komen onder andere de volgende inhoudelijke vraagstukken aan bod:

- De grote opgaven in het beheer van de stad, zoals de vervangingsopgave van infrastructuur (bruggen, viaducten)
- Benoemen van cultuurhistorische waardevolle plekken en structuren die in de omgevingsvisie beschermd moeten worden
- Waar zijn uitbreidingsmogelijkheden voor maatschappelijke voorzieningen in Den Haag en waar gaat dit knellen?
- Zijn er combinaties te maken tussen voorzieningen onderling (integrale voorzieningen) of tussen voorzieningen en andere functies?
- Inzicht in kansen en bedreigingen die een verdere verdichting van de stad met zich mee brengt voor de gezondheid van Haagse inwoners
- Een beeld scheppen van de mogelijkheden hoe we voldoende maatschappelijke voorzieningen borgen in relatie tot de woningbouwopgave.
- Inzicht in fysieke ingrepen die (kunnen) bijdragen aan het veerkrachtiger maken van kwetsbare wijken en op welke plekken dit nodig is.

Hoe (handelingsperspectief)

- Hoe we zorgdragen voor de regie op de ondergrond, essentieel voor een leefbare stad van de toekomst.
- Een inhoudelijke en procesmatige strategie om tot een driedimensionale ontwikkeling en beheer van de stad te komen
- Hoe we de luchtkwaliteit kunnen verbeteren en tegelijk werken aan de bereikbaarheid van de stad.
- Hoe we ruimte geven aan de vestiging van bedrijven en het bouwen van nieuwe woningen en tegelijk de stikstofbelasting op de Natura2000 gebieden omlaag brengen.

- Hoe we werken aan een gezonde stad met daarbij inzicht in benodigde ingrepen op stads- en wijkniveau.
- Hoe we borgen dat de stad beschermd blijft tegen de zee en hoe we de klimaatverandering opvangen.

Dit alles tegen het licht van een aantal majeure trends en ontwikkelingen op het gebied van bevolkingsdynamiek en -groei, klimaatverandering en de daarmee gepaard gaande noodzaak tot het uitfaseren van fossiele brandstoffen en verdergaande technologisering en digitalisering van de samenleving.

Samenvatting enquête

Uit de enquête (zie bijlage 3) zijn de volgende hoofddilemma's en kansen geïdentificeerd:

Dilemma's

Regionaal oppakken

- Verschillende (ruimtelijke) ambities zijn niet los van elkaar te zien en kunnen elkaar versterken, maar concurreren tegelijkertijd om de schaarse ruimte. Dit vraagt om meervoudige, integrale oplossingen, zoals het toepassen van principes van multifunctioneel ruimtegebruik. Soms kiezen om iets niet te doen hoort daarbij ook tot de opties.
- Afspraken over woningbouwprogrammering met aandacht voor zowel de totale woningvoorraadontwikkeling als voor de ontwikkeling van betaalbare voorraad, zoals sociale huurwoningen.
- Afstemming over (mogelijke) transformatie van bedrijventerreinen in de regio. Hoe zorgen we voor tijdig inzicht in de kwantitatieve en kwalitatieve ruimtebehoefte?
- Investeren in een regionale schaalessprong in het hoogwaardig openbaar vervoer in relatie tot de (toekomstige) autobereikbaarheid van Den Haag.

Stedelijk oplossen

- Ruimte voor wonen versus ruimte voor economie, openbare ruimte en welzijn: banen, voorzieningen (zowel publiek als commercieel) en kwalitatief goede openbare ruimte.
- Snel woningen bouwen versus creëren gezonde energieneutrale klimaatadaptieve en aantrekkelijke omgeving
- Ruimteclaims met bebouwing versus noodzaak klimaatadaptatie en behoud groen in en om de stad (meer functioneel groen en minder verharding).
- Grote verschillen in gebieden (klimaatadaptief versus versteend, eigen woningbezit met mogelijkheden verduurzaming versus huurwoningen).
- Stapeling van ambities waardoor projecten onuitvoerbaar kunnen worden.
- Wegdrukken van auto's uit openbare ruimte versus behoud mobiliteit.
- Versterken bezoekerseconomie/horeca versus overlast bezoekers.
- Intensiever gebruik van de ruimte versus terugdringen geluidsoverlast.
- Energietransitie versus voorkomen energiearmoede.
- 3D/4D Groei versus goed onderhoud van het bestaande.
- Leegstand kantoren benutten voor wonen? Of werkplaatsen circulaire economie.
- Monofunctionele bedrijventerreinen transformeren naar andere functies, maar wel zorgen voor behoud werkgelegenheid. Waar blijven bedrijven die zich niet verhouden met de woonfunctie.
- Spanningsveld tussen verdichting en behoefte aan groen.

Kansen voor het waarde gericht ontwikkelen

Om straks een goede koppeling te leggen tussen de (doelen uit) omgevingsvisie, het programma en het omgevingsplan, is het belangrijk om zogenoemde kernkwaliteiten centraal te stellen. Dit gaat over ruimtelijke en fysieke eigenschappen die typerend zijn voor een gebied. Ze kunnen ook worden beschouwd als 'waarden'. Deze kernkwaliteiten zijn niet neutraal; er is altijd sprake van een waardering op een bepaald moment en binnen de opvattingen van dat moment. Te denken valt aan: gezond, sociaal veilig, leefbaar, rust, stilte, mooi, reuring en schoon. Vanuit deze stedelijke en gebiedswaarden kan (beter) invulling worden gegeven aan de maatschappelijke opgaven die de Omgevingswet stelt.

Voor nu zien wij een aantal kwesties / vraagstukken die op regionaal en stedelijke schaal spelen waarbij we voorstellen om deze, op basis van te formuleren kernkwaliteiten, kunnen uitwerken.

Regionaal oppakken

- Een integrale kustvisie (waterveiligheid en economische ontwikkelingen).
- Gebiedsgericht geluidbeleid (reguleren drukke gebieden, beschermen stillere gebieden).
- Overkoepelend milieubeleid: wat is er aan milieukwaliteit in Den Haag nodig om een leefbare stad (een optimaal veilige en gezonde leefomgeving voor mens natuur en landschap) te maken.
- Vergroten agglomeratievoordelen (versterk je sterke punten en lift mee op sterke punten andere agglomeraties).
- Bedrijventerreinen als kans voor verduurzaming en energietransitie.

Stedelijk oplossen

- In beeld brengen wat nodig is voor een goed functioneerde gezonde stad.
- De ondergrond en bovengrond integraal benaderen (3D ruimtelijke ordening), en ook in de tijd (4D).
- Meer integratie tussen beleidsterreinen. Integrale afweging ruimteclaims.
- Gezondheid meenemen bij de inrichting van de fysieke en sociale leefomgeving.
- Bereikbaarheid door middel van schone mobiliteit.
- Landschapsbeleid waarbij de wijken voorzien zijn van groen dat verbindingen legt met het groen om de stad.
- Meer stadsnatuur op en aan gebouwen.
- Alle nieuwbouw moet bijdragen aan energietransitie. Bestaande bouw mee laten liften op collectieve energievoorziening nieuwbouw.
- Alle nieuwbouw moet klimaatadaptief zijn.
- Meer inwoners betekent groter draagvlak voor (maatschappelijke) voorzieningen.
- Meer samenwerking tussen de erfgoedpartners binnen de gemeente voor behoud van erfgoed.
- Van focus op verdichten naar focus op goed leven in de stad.
- Functiemenging bedrijfsruimte in plint andere functies daarboven.
- De energietransitie, klimaatadaptatie en kustversterking vergen grootschalige ingrepen in de openbare ruimte. Samen met rioolvervangings kunnen we de komende 20 jaar de stad fysiek helemaal transformeren.
- Fysiek-sociaal en gebiedsgewijze aanpak.
- Focus op gezonde leefomgeving.
- Bezoekerseconomie, waarbij bezoekers bijdragen aan voorzieningen waar inwoners van kunnen profiteren.
- Verdichten, vergroenen en verduurzamen in balans.

Van normen naar waardengericht omgevingsbeleid

Het schema op de volgende pagina geeft de plek van de beleidsinventarisatie aan in het proces van de totstandkoming van de omgevingsvisie.

In de middelste balk staat de belangrijkste lijn weergegeven: het hoofdproces van de omgevingsvisie. Van grof naar fijn, van startdocument, ambitiedocument en de inhoudelijke ontwikkeling tot een ontwerp omgevingsvisie.

De bovenste balk laat zien wat in de beleidsinventarisatie naar boven is gekomen (lacunes, kansen en dilemma's), waar aanvullingen nodig zijn en hoe beleid kan worden ingezet om een goede afweging te maken. Voor het oplossen van dilemma's en het benutten van (meekoppel)kansen zijn in de ontwerpvisie keuzes nodig.

Wat en waar

De omgevingseffectrapportage (OER) staat in de onderste balk. In de Staat van de Leefomgeving verkennen we aan de hand van indicatoren de huidige situatie. In de OER worden de ontwikkelingsrichtingen verkend voor ruimtelijk programma (hier komen de wat- en de waarvraag samen) in de vorm van alternatieven. Op basis hiervan kan worden getoetst hoe de voorgestelde maatregelen uit de alternatieven bijdragen aan onze zes ambities en wat de effecten van die maatregelen zijn op de omgeving. Door de breedte van het beoordelingskader (groot aantal ruimtelijke en sociaal-maatschappelijke aspecten) dat we inzetten, wordt een eerste stap gezet om niet alleen naar normen te kijken bij de afweging. We kijken in de OER vooral vooruit naar toekomstige ontwikkelingen.

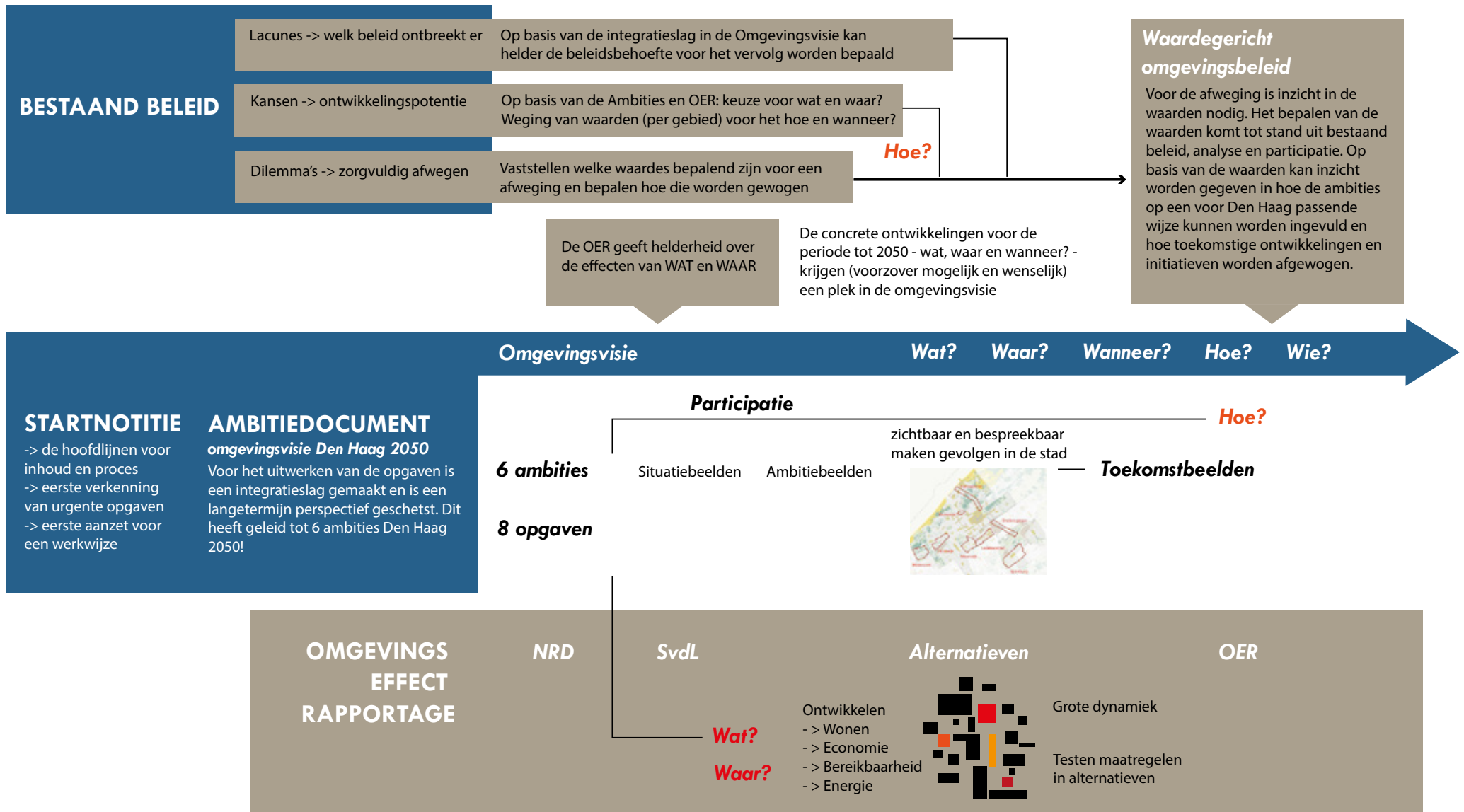
Hoe

In de omgevingsvisie kijken we niet alleen vooruit, maar maken we ook een afweging of die ontwikkelingen passend zijn op basis van (bestaande) waarden en kernkwaliteiten.

De beleidsinventarisatie en het bestaande beleid zijn een goede basis om te bepalen wat van waarde is en wat we tot de kernkwaliteiten van Den Haag rekenen. Voor het bepalen van de feitelijke afwegingsruimte zal ook een analyse nodig zijn op welke manier de waarden en kernkwaliteiten van toepassing zijn op ons omgevingsbeleid. Ook participatie kan voor het meenemen van waarden en kernkwaliteiten worden ingezet.

In het proces om tot een omgevingsvisie te komen zullen de wat- en waarvraag inzicht geven in hoe de gestelde ambities kunnen worden gehaald. Voor de daadwerkelijke afwegingsruimte zal het definiëren van waarden en kernkwaliteiten nodig zijn. Zo kan worden bepaald hoe de ambities op een voor Den Haag passende wijze kunnen worden ingevuld en hoe toekomstige ontwikkelingen en initiatieven kunnen worden afgewogen. Zo komt waardengericht omgevingsbeleid tot stand.

Schema: van normen naar waardegericht omgevingsbeleid en de samenhang met het proces om te komen tot een omgevingsvisie voor Den Haag.

Colofon

Dit is een uitgave van

Gemeente Den Haag, werkgroep omgevingsvisie
In samenwerking met Rho Adviseurs, Witteveen+Bos,
ECHO Urban Design, Depart

Vormgeving

Gemeente Den Haag, Dienst Bedrijfsvoering, Multimedia

Beeldmateriaal

Foto voorblad: gemeente Den Haag
Figuren: Rho Adviseurs

Nadere informatie: omgevingsvisie@denhaag.nl

Januari 2022

Aan de inhoud van de teksten en afbeeldingen en schema's is veel zorg besteed. Toch kan het zo zijn dat informatie onvolledig of niet helemaal correct wordt weergegeven. Bij samenstelling van dit document hebben we ons best gedaan om alle rechthebbenden van het beeldmateriaal te achterhalen. Wanneer u meent dat u hier vermeld zou moeten worden, verzoeken wij u contact op te nemen via het hierboven aangegeven mailadres.